

Prof. Dr. M. Temel YILMAZ

İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı
Endokrinoloji ve Metabolizma Bilim Dalı

temelyilmaz@superonline.com

1976 yılında İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden mezun oldu ve yine aynı Fakülte'de 1981 yılında İç Hastalıkları Uzmanlık eğitimini tamamladı. 1987-1993 yıllarında İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı'nda Doçent olarak görev yaptı, 1993 yılında Profesör ünvanını aldı. Halen; İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Endokrinoloji ve Metabolizma Bilim Dalı ve İ.Ü. Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü İmmünoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, İ.Ü. Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü Metabolizma ve Diyabet Araştırma ve Uygulama Birimi Başkanlığı, Türkiye Diyabet Vakfı Başkanlığı ve Diyabet 2020: Vizyon ve Hedefler Projesi'nin Koordinatörlüğü görevlerini sürdürmektedir.

Diyabet'te Yeni Vizyon, Yeni Hedefler ve Çözüm Yolları: Diyabet 2020 Platformu

XXI. Yüzyılın Büyüyen Global Sağlık Sorunu: Diyabet

Diyabet tüm dünyada 290 milyondan fazla insanı etkilemektedir ve bu sayının 2025 yılında 380 milyona ulaşması beklenmektedir. Ülkemizde ise 6 milyondan fazla diyabet hastası bulunduğu tahmin edilmektedir. Bir bu kadar kişide de bozulmuş glukoz toleransı yada gizli şeker hastalığı (prediyabet) bulunmaktadır. Bu kişilerde diyabet geliştirme riski normale göre çok yükselmiştir.

Diyabet son 30 yıl içinde baş döndürücü hızla gelişen teknolojinin hayatımıza getirdiği yeni yaşam modelinden kaynaklanmaktadır. 21. yüzyılın yaşamımıza zorunlu olarak getirdiği olumsuz çevre şartları, hareketsiz yaşam, otomobil, televizyon ve bilgisayar karşısında geçirilen saatler, egzersizin azalması, stres ve fastfood tarzı hazır yiyecekler şişmanlığın, dolayısıyla tip 2 diyabetin artmasına yol açmıştır. Tip 2 diyabet artık çok daha erken yaşlarda, hatta çocuklarda ve gençlerde de görülmek-

tedir. Bu nedenle son yıllarda diyabet bir epidemi şeklinde istatistiksel tahminlerin ötesinde tüm dünyada hızla yayılmaktadır.

Birleşmiş Milletler, tarihinde tüberküloz ve AIDS'ten sonra üçüncü kez bir hastalık için tüm ülkelerin sağlık otoritelerinin ortak işbirliğine davet etmiştir. Diyabetle mücadele bir anlamda 21. yüzyılın gündemimize getirdiği olumsuz yaşam koşulları ile mücadeledir.

Bu nedenle diyabetten korunmanın en önemli yöntemi, yukarıda sayılan olumsuz yaşam koşullarını değiştirmek, fiziksel aktivite ve egzersizi arttırmak, sağlıklı beslenmek ve ideal vücut ağırlığını korumaktır. Bireylerin erken tanınması ise organ hasarlarını önlemek için büyük önem taşır.

Diyabetin bir diğer önemi de hayatın her yaşında ortaya çıkabilmesi ve ortaya çıktıktan sonra ömür boyu sürüyor olmasıdır. Erken tanısı konup iyi tedavi edildiği zaman kişinin yaşamını etkileyecek organ hasarlarının gelişmesine fırsat tanımaz. Ancak tanı konmayıp uzun yıllar sinsi bir şekilde ilerlediğinde veya tanıdan sonra etkili bir şekilde tedavi edilmediğinde ciddi organ hasarlarına yol açar. Bunlar arasında en sık rastlananlar böbrek, göz, özellikle ayaklarda duyu kaybına yol açan sinir hasarlarıdır. Diyalize giren yaklaşık 3 hastadan biri diyabetlidir. Diyabet gelişmiş ülkelerde dahi önde gelen körlük nedenlerinden biridir.

Diyabetle mücadelede en etkin yöntem, diyabeti oluşturan faktörleri doğru tanımlamak ve diyabetle ilgili sorunları doğru tanımlamaktır. Daha sonra mevcut küresel sorunlar üzerinden uzun dönemli temel stratejiler oluşturmak ve bu program doğrultusunda aksiyon almak gereklidir. Diyabet 2020 projesi bu noktadan hareketle ulusal ölçekte düzenlenmiş bir projedir.

Diyabetin Dünya ve Ülkemizdeki Maliyeti

Her yıl tüm dünyada 166 milyar Avro'nun diyabete harcadığı tahmin edilmektedir. Bu harcamalar diyabetin ve komplikasyonlarının tanısı, tedavisi ve bakımını kapsamaktadır. 2025 yılında bu rakamın en az 216 Avro'ya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Endüstrileşmiş ülkelerde bu masrafların %25'i yüksek kan şekeri düşürmeye yönelik tedavilere, %25'i uzun vadeli komplikasyonlara (özellikle kardiyovasküler hastalıklar) ve %50'si genel tıbbi tedaviye harcanmaktadır. Örneğin, diyabeti bir son dönem böbrek yetmezliği, yani diyaliz hastasının sağlık sistemine maliyeti, diyabetli olmayan bir diyaliz hastasının maliyetinden 3-4 kat fazladır.

Diyabetli bir hastanın ortalama yıllık maliyeti Avrupa'da 2.800 Avro'dur. ABD'de ise bu rakam 12.000 USD civarındadır.

Doğrudan sağlık giderlerinin yanı sıra diyabetin dolaylı giderleri de ülkeler üzerinde ciddi bir yüküdür. Bu giderlerin içinde diyabete bağlı işsizlikler, sakatlık nedeniyle işsizlik ve erken ölümler nedeniyle üretim kaybının getirdiği maliyetler bulunmaktadır.

Ülkelerin ulusal sağlık bütçesinin her yıl %2,5-15'inin diyabetin doğrudan maliyetlerine harcadığı görülmektedir. Gayri safi milli hasıllarının ise yaklaşık %2-5'inin diyabetin toplam maliyetine (doğrudan ve dolaylı maliyetler) harcadığı tahmin edilmektedir.

Ülkemizde diyabetin maliyeti ile ilgili güncel çalışmalar ne yazık ki bulunmamaktadır. Uluslararası oranlar ve rakamlar ülkemize yansıtıldığında diyabetin ülkemize doğrudan maliyetinin her yıl 2-5 milyar Avro düzeyine olduğu görülmektedir.

Diyabet 2020 Vizyon ve Hedefler Projesi

Diyabetin önlenmesi, etkili bir şekilde tedavi edilmesi, komplikasyonların önlenmesi ve diyabetlilerin yaşam kalitesinin artırılması için uzun soluklu, ulusal vizyon, hedef ve stratejilere ihtiyaç vardır. Böylece diyabetin hem toplum hem de sağlık sistemleri üzerinde yarattığı ekonomik ve sosyal yük azaltılabilir. Bu vizyon ve hedeflerin multisektörel ve multidisipliner bir yaklaşımla ve katılımcı bir süreçle geliştirilmesi ve uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Diyabet 2020: Vizyon ve Hedefler Projesi, St. Vincent ilkeleri doğrultusunda diyabetten ülke çapında korunma sağlanması, diyabetin etkili tedavisi, komplikasyonlarının önlenmesi ve diyabet hastalarının yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla 2020 yılına kadar diyabet alanındaki ulusal vizyonun, hedeflerin ve bunlara ulaşmak için gerekli stratejilerin geliştirmesini kapsayan bir paydaşlık ve ortak akıl projesidir.

Diyabet 2020 Projesi T.C. Sağlık Bakanlığı'nın himayelerinde ve Türkiye Diyabet Vakfı koordinatörlüğünde gerçekleştirilmektedir. Uluslararası Diyabet Federasyonu Avrupa Bölgesi Yönetim

Kurulu, Diyabet 2020 projesinin gelişmekte olan ülkelere model olarak önerilmesine karar vermiştir. Uluslararası Diyabet Federasyonu Avrupa Bölgesi'nden iki, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi'nden ise bir adet gözlemci projeye atanmıştır. Proje Sanofi-Aventis'in koşulsuz katkılarıyla gerçekleştirilmektedir.

I. ÇALIŞTAY: Türkiye'de Diyabette Mevcut Durum ve Hasta Bakım, İzlem ve Tedavi Kalitesindeki Sorunlar

Projenin ilk adımı olan "Türkiye'de Diyabette Mevcut Durum ve Hasta Bakım, İzlem ve Tedavi Kalitesindeki Sorunlar Çalıştayı" 11-12 Eylül 2009 tarihleri arasında Bodrum'da gerçekleştirilmiştir.

Bu ilk çalıştayda projenin tüm paydaşlarının katılımı ile ülkemizde diyabet alanındaki mevcut durum ve sorunların ortaya konulması hedeflenmiştir. Çalıştayda Türkiye'nin diyabet alanı ile ilişkili tüm kuruluşlarının temsilcileri ve önde gelen akademisyenlerden oluşan yaklaşık 150 kişi bir araya gelmiştir. Çalıştayda 11 çalışma grubu başlığı altında mevcut durum ve sorunlar tartışılmış ve her grubun sonuçları çalıştayın ikinci gününde sunulmuştur.

Çalıştaya Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi Temsilcisi Prof. Dr. Isuf Kalo, Uluslararası Diyabet Federasyonu Avrupa Temsilcisi Dr. Michael Hall, ülkemizin önde gelen akademisyenleri, profesyonel kurumlar, hasta dernekleri ve kamu kurumları temsilcileri ile sağlık ekonomisi, sağlık hukuku, iletişim gibi çok çeşitli alanlardan uzmanlar katılmışlardır.

Katılımcı kurumlar arasında Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi, Uluslararası Diyabet Federasyonu Avrupa, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İnsan Hakları Komisyonu ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu, T.C. Sağlık Bakanlığı'nun 6 genel müdürlüğü/ daire başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve TÜBİTAK yer almıştır. Ayrıca, Türk Tabipleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği, Türk Kardiyoloji Derneği, Türk İç Hastalıkları Uzmanlık Derneği, Türkiye Diyetisyenler Derneği ve Diyabet Hemşireliği Derneği gibi çok sayıda profesyonel kurum toplantıya katılmıştır.

Çalıştayda diyabetin mevcut durumu 11 çalışma grubunda ele alınmıştır:

- Diyabetin Önlenmesi ve Korunma, Diyabete Bağlı Komplikasyonların Kontrolü ve Önlenmesi
- Diyabet Bakım ve İzlem Kalitesinin Geliştirilmesi
- Diyabet Sağlık Ekibi İçin Stratejik Yönelimler
- Koordinasyon ve Planlama, Kademeli Diyabet Tedavi Planlaması ve Organizasyonu
- Diyabetin Ekonomik ve Finansal Yönleri
- Diyabet Bilgi Sistemleri İhtiyacı ve Ulusal Kayıt Sistemleri
- Hasta Haklarının Güçlendirilmesi, Diyabette Toplumsal Farkındalığın Geliştirilmesi ve Kamuoyu İletişimi
- Çocukluk Çağında Diyabet Bakım ve Tedavisinin Geliştirilmesi
- Diyabet Sağlık Ekibinin Eğitimi ve Hasta Eğitim Programları

Her çalışma grubunda alanlarında uzman kişiler, diyabetin tanısında ve tedavisinde rol oynayan sağlık profesyonelleri grupları temsilcileri ve hasta dernekleri temsilcileri yer almış, tartışmalara katkıda bulunmuştur. Çalışma gruplarının sonuçları bir ortak rapor olarak hazırlanmakta olup tamamlandığında Sağlık Bakanlığımıza, Dünya Sağlık Örgütü'ne ve Uluslararası Diyabet Federasyonu'na sunulacaktır. Projeye katkıda bulunan tüm kişi ve kurumların isimleri, oluşturulacak raporlarda yer alacaktır.

Projeye sadece çalıştaylara katılan uzmanlar ve kurum temsilcileri değil, sahada diyabetle ilgili çalışan tüm sağlık profesyonelleri; hekimler, hemşireler, diyetisyenler, eczacılar ile diyabet hastaları ve hasta yakınları projenin interaktif web forumu sayesinde katılabilmektedir. Tüm taraflar görüşlerini, yaşadıkları sorunları, önerdikleri çözüm yollarını bu forum ile tartışmaktadır. Bütün bunlar, proje yönetimine ve ilgili çalışma gruplarına katkı olarak iletilmektedir.

II. ÇALIŞTAY: Türkiye'de Diyabetle Mücadelede Çözüm Yolları ve 2020 Yılına Yönelik Hedef ve Stratejiler

Diyabet 2020 Vizyon ve Hedefler Projesi'nin birinci çalıştayının ardından, ortaya konan sorunlara yönelik çözüm yollarının belirlenmesi ve hedef ve stratejilerin geliştirilmesi için ikinci çalıştay 'Türkiye'de Diyabetle Mücadelede Çözüm Yolları ve 2020 Yılına Yönelik Hedef ve Stratejiler' başlığı ile 16-17 Ocak 2010'da Sheraton İstanbul'da gerçekleştirildi.

Bu çalıştayda da, ilkinde olduğu gibi, T.C. Sağlık Bakanlığı yetkilileri, profesyonel organizasyonlar, hasta dernekleri, kamu kurumları, diyabet alanında önde gelen akademisyenler, endüstri ve farklı alanlardan uzmanlar katıldı. Çalıştaya ayrıca Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi (WHO EURO) temsilcisi Prof. Dr. Isuf Kalo katıldı.

Çalıştayda, "Türkiye'de Diyabet Profili" başlıklı birinci çalıştay raporu kitabında ortaya konan diyabetteki mevcut durumu ve sorunlara yönelik çözüm yolları ve stratejiler 12 çalışma grubu başlığı altında tartışıldı. Geniş bir katılımı ile gerçekleştirilen 2. çalıştay sonuç raporunun Mayıs 2010'da kamuoyuna duyurulması planlanıyor.

Sonuç

Proje kapsamında gerçekleştirilecek olan üç çalıştay ile hem projenin web sitesine girilen çözüm ve öneriler hem de çalışma grupları içinde ortaya çıkan fikirler masaya yatırılarak diyabetle ilgili tüm tarafların katılımı ile mevcut durum ve sorunlar, çözüm yolları ve hedef ve stratejileri içeren raporlar ortaya çıkacaktır. Ardından ülkemizin 2020 yılına yönelik diyabetle mücadele yol haritası olan Diyabet 2020 Vizyon ve Hedefler dokümanı hazırlanacak ve tüm paydaşların bu dokümana geri bildirimleri alınacaktır. Final dokümanı Kasım 2010'da T.C. Sağlık Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü ve Uluslararası Diyabet Federasyonu'na sunulacaktır. Ayrıca, bir sempozyumla paydaşlara ve kamuoyuna duyurulacaktır. Böylece, belirlenen

hedeflere yönelik stratejileri uygulamak için ülkemizin önünde 10 yıllık bir süre bulunacaktır.

Diyabet 2020, ülkemizde bir hastalık alanı ile ilgili bu kadar kurumun ortak akla katkıda bulunduğu ve uluslararası alandan bu ölçüde destek alan ilk proje olacaktır. Başarılı olması durumunda, Uluslararası Diyabet Federasyonu üyesi olan özellikle gelişmekte olan ülkelere, diyabette ulusal hedef ve strateji geliştirme süreci açısından bir model olarak sunulacaktır.

Sonuç olarak, Diyabet 2020 XXI. Yüzyılın büyük küresel sağlık sorunu olarak diyabetle mücadelede, diyabet tedavisinde görev alan tüm meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve diyabetli hastaların bir ortak projesidir. Bu konuda 10 yıl boyunca her yıl güncel olarak durum değerlendirilecek ve yeni çözüm önerileri tartışılacak, ilgili kuruluşlara rapor edilecektir.

Diyabet gibi multidisipliner ve yaygın bir hastalıkla mücadelenin yolu ancak tüm tarafların ortak güç birliği ile olacaktır. Diyabet 2020 bu alanda yeni bir model olarak gündemdeki yerini koruyacaktır.

Diyabet için harekete geç: www.diabetes2020.org